

بررسی نقش گردشگری در توانمندسازی اجتماعی زنان روستاهای ادغام شده به شهر (مطالعه موردی: کوی وهب. شهرستان شوش. استان خوزستان)

۱. سید محسن چریم^۲. غلام رضا جولای^۳. مصطفی خدادادی

چکیده

به عقیده پژوهشگران رسیدن به اهداف توسعه پایدار روستایی بدون حضور نیمی از پیکره جامعه روستایی یعنی زنان، امری غیرممکن خواهد بود. با وجود اهمیت این موضوع، عوامل اجتماعی و فرهنگی مختلفی مانع از حضور زنان روستایی در عرصه فعالیت‌های اجتماعی می‌گردد. ماهیت تحقیق حاضر، کاربردی و روش انجام پژوهش، توصیفی تحلیلی و از نوع پیمایشی است. جامعه آماری تحقیق، شامل ۳۶۹ نفر از زنان ساکن در کوی شهید وهب هستند. نمونه آماری، با استفاده از فرمول منطقی کوکران به تعداد ۱۸۸ نفر، تعیین و برای انتخاب نمونه های آماری از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شد. داده‌ها با استفاده از پرسشنامه‌ی محقق ساخته جمع-آوری گردید. تهیه داده‌های مورد نیاز این تحقیق مبتنی بر روش میدانی و جمع‌آوری آن از طریق پرسش‌نامه صورت گرفته است. تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده نیز از طریق بسته نرم‌افزاری Spss صورت پذیرفته است. نتایج حاصل از این تحقیق نشان می‌دهد که بین توسعه گردشگری روستایی و میزان توانمندی اجتماعی زنان روستای مورد مطالعه رابطه معنی‌داری وجود دارد، به طوری که این رابطه در معیارهای اعتماد اجتماعی، انسجام و همبستگی اجتماعی، برون‌گرایی و تعلق مکانی ملموس‌تر می‌باشد. تحلیل داده‌ها در سطوح بالاتر نیز نشان می‌دهد، بین سن زنان روستایی با توانمندی اجتماعی آنان رابطه معنی‌داری وجود دارد. همچنین رابطه بین سطح تحصیلات زنان روستای شهید وهب با میزان توانمندی اجتماعی آنان نیز معنی‌دار می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: گردشگری، گردشگری روستایی، توانمندسازی اجتماعی، زنان روستایی، روستای شهید وهب.

مقدمه

گردشگری، به عنوان صنعتی پاک در تعاملی دیرپا و پایدار با مجموعه‌ی عوامل اجتماعی فرهنگی نقشی مهم و انکارناپذیر در تحول و توسعه‌ی روستایی ایفا می‌نماید (غفاری، ۱۳۹۱: ۱۰۵). در همین زمینه، گردشگری روستایی یکی از شاخه‌های صنعت گردشگری است که با بسیاری از الگوهای دیگر گردشگری پیوند دارد و وجه مشخصه‌ی آن، استقرار در نواحی روستایی است که با توجه به ظرفیت‌های طبیعی و فرهنگی موجود در روستاها، می‌تواند نقش مهمی در ایجاد اشتغال و درآمد برای روستاییان، حفاظت از میراث طبیعی، تاریخی و فرهنگی و به‌طور کلی تجدید حیات روستاها داشته باشد (رضوانی، ۱۳۸۷: ۲۵). و با تنوع سازی اقتصاد روستایی و توانمندسازی مردمان محلی، فرصت های شغلی متعددی را در سکونتگاه‌های روستایی به وجود آورد و ثروت و جمعیت را از مراکز تمرکز و ثقل صنعتی به سوی روستاها و طبیعی جذب کند (دیبايي، ۱۳۷۱: ۴۴). در کنار سایر فعالیت های اجتماعی اقتصادی از جمله بخش کشاورزی، صنعت و خدمات، امکان رسیدن به توسعه‌ی پایدار و رشد

۱. کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری (نویسنده مسئول) - mohsencherim62@gmail.com - شماره تماس ۰۹۳۶۶۳۱۲۶۵۳

۲. کارشناس ارشد جامعه شناسی و مدرس دانشگاه پیام نور شوش javadjolal@gmail.com - شماره تماس ۰۹۱۶۶۴۰۰۱۵۳

۳. کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری

ارگانیک را در جوامع روستایی فراهم نموده (شکری، ۱۳۸۳: ۳۶). و ابزار مهمی برای توسعه اقتصادی، اجتماعی و اکولوژیکی جوامع روستایی قلمداد گردد (علیقلی زاده، ۱۳۸۶: ۲۴). به طوری که طی سال‌های اخیر در سراسر اروپا برای رفع چالش‌های اقتصادی و اجتماعی نواحی روستایی و حاشیه‌ای، گردشگری در کانون توجه قرار گرفته است (شارپلی، ۲۰۰۲: ۲۳۳). شناخت توانایی‌های زنان و اعتقاد به نقش آنان در جامعه، فرایندی است که به تدریج در همه‌ی کشورهای در حال توسعه آغاز شده است (شادی طلب، ۱۳۷۸: ۵۹). زیرا زنان به عنوان نیمی از جمعیت انسانی، نه تنها موضوع و هدف هر برنامه توسعه‌ای، بلکه به عنوان عامل پیشبرد اهداف توسعه‌ی اقتصادی و اجتماعی جامعه‌ی روستایی محسوب می‌شود (اعظمی و دیگران، ۱۳۸۹: ۱۷۹). با توجه به اینکه توانمندسازی زنان روستائی از راه‌های مختلفی امکان‌پذیر است؛ اما یکی از این راه‌های توسعه‌ی توانمندسازی زنان روستائی، گردشگری روستائی است که میتواند فرصت‌های متنوع برای تواناسازی زنان روستائی فراهم نماید. در واقع توانمندسازی اجتماعی زنان روستائی، تلاشی برای ارتقاء سطح اجتماعی و فرهنگی آنان است، زیرا امروزه در مباحث توسعه در سطح بین‌المللی بر حضور شهروند در فرآیند تدوین سیاست‌ها و اجرای آن‌ها تأکید می‌شود. با این وجود مسلماً شهروندانی می‌توانند مشارکت داشته باشند که ظرفیت، قابلیت و توانمندی لازم را نیز دارا باشند. با ذکر این مهم و با توجه به این که توانمندسازی اجتماعی زنان روستائی از راه‌های مختلفی امکان‌پذیر است؛ اما یکی از این راه‌ها، توسعه گردشگری روستائی در این نواحی می‌باشد. در همین زمینه، به نظر می‌رسد که طی سال‌های اخیر فعالیت گردشگری در روستای شهید وهب از توابع شهرستان شوش در استان خوزستان، آثار و پیامدهای مختلف اجتماعی و اقتصادی را از خود بر جامعه میزبان به خصوص زنان این روستا بر جای گذاشته است که یکی از اثرات اجتماعی آن، توانمندسازی زنان این روستا در بعد اجتماعی می‌باشد. به همین جهت تحقیق حاضر در جهت پاسخ‌گویی به این سؤال کلیدی طراحی شده است که "گردشگری روستائی چه نقشی در توانمندسازی اجتماعی زنان روستای شهید وهب داشته است؟"

۲- مبانی نظری

کشورهای مختلف سراسر جهان در حال تبدیل گردشگری، به عنوان یک راهبرد برای توسعه مناطق خود هستند. بر همین اساس پژوهش‌گران بر این باورند که گردشگری، یکی از مهم‌ترین سرمشق‌های توسعه است به طوری که بسیاری از برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران توسعه نیز، از صنعت گردشگری به عنوان یکی از ارکان اصلی توسعه پایدار یاد می‌کنند و بر این باورند که گردشگری به عنوان یک موضوع چند ارزشی از راه‌کارهای مهم نیل به توسعه پایدار به شمار می‌رود (رکن‌الدین افتخاری و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۲۴). در همین راستا، گردشگری روستائی نیز به عنوان یکی از شاخه‌های صنعت گردشگری است که با بسیاری از الگوهای دیگر آن پیوند دارد و وجه مشخصه‌ی آن استقرار در نواحی روستائی است (رضوانی و همکاران، ۱۳۹۰: ۲۴). در واقع گردشگری روستائی به عنوان یکی از اشکال گردشگری، با قدمتی بیشتر از یک قرن با ارائه جذابیت و ایجاد تمایل در استفاده از فضا و ویژگی‌های محیط روستائی برای گردشگران و همچنین کارکردی جهت بهبود و ارتقاء شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و زیست‌محیطی منطقه میزبان مورد توجه بسیاری واقع شده است و با این دیدگاه، برنامه‌ریزان تلاش دارند تا با شناسایی مزیت‌ها و محدودیت‌ها، هم‌موجبات توفیق گردشگری روستائی را در پاسخ‌گویی به نیازهای گردشگران فراهم آورده و هم‌موجبات اصلاح مناطق روستائی را فراهم نمایند (Dimitrovski et al, 2012, 289). این دیدگاه نتایج مثبتی را نیز در بر داشته، به طوری که بسیاری از صاحب‌نظران می‌پندارند که توسعه گردشگری، راه‌حل بسیاری از مشکلاتی است که مناطق روستائی گرفتار آن می‌باشند. بر این اساس توسعه گردشگری در مناطق روستائی می‌تواند عنصری اساسی در غلبه بر انگاره‌های توسعه نیافتگی و بهبود استانداردهای زندگی مردم محلی به حساب آید (رکن‌الدین افتخاری و مهدوی، ۱۳۸۵: ۲). از همین رو این نوع گردشگری به عنوان شکلی نوین و گزیداری از گردشگری، با هدف توسعه پایدار جوامع محلی در نواحی روستائی، مدتی است که به عنوان ابزاری برای توسعه اجتماعی و فرهنگی این نواحی مدنظر سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان توسعه‌ی پایدار قرار گرفته است (رکن‌الدین افتخاری و همکاران، ۱۳۸۹: ۴). هرچند گردشگری روستائی در مجموع موضوع جدیدی نیست، اما اهمیت و نقشی که در توسعه پایدار جوامع محلی ایفا می‌کند، به تازگی مورد تأیید قرار گرفته است (ظهرایی، ۱۳۸۵: ۱۰).

اهمیت این موضوع به این دلیل است که در جهان پرتلاطم کنونی، روستاها به کانون تردد انسان‌هایی بدل شده‌اند که برای فرار از زندگی پرهیاهوی شهری و زندگی ماشینی به آنجا سفر می‌کنند، به طوری که امروزه با توجه به دامنه تقاضا و نیازهای محیط روستایی، گردشگری روستایی رو به توسعه گذاشته است و روز به روز بر اهمیت و جاذبه‌ی خاص آن افزوده می‌شود. از این رو در فرایند برنامه‌ریزی منطقه‌ای، می‌توان گردشگری روستایی را ابزاری برای افزایش اشتغال محلی و بهبود کیفیت زندگی و در نتیجه، افزایش سطح رفاه اقتصادی و امکانات اجتماعی منطقه‌ای به حساب آورد (منشی‌زاده، ۱۳۸۴: ۱۶۶). این امر موجب آن شده است که گردشگری روستایی، فرصتی مناسب برای تبادل و تعامل فرهنگی بین روستاییان و گردشگران محسوب گردد که این تبادل فرهنگی به پویایی و تعالی فرهنگی و اجتماعی روستاییان منجر می‌شود (قدیری معصوم، ۱۳۸۹: ۱۰۵). بر همین اساس اکثر و راسل بر این باورند که گردشگری روستایی، سیستم زندگی است که باید آن را به عنوان یک نهاد پویا در نظر گرفت، چرا که حضور گردشگران در یک منطقه و برخورد آن‌ها با روستاییان، باعث ترویج فرهنگ‌ها و شیوه‌های مختلف زندگی در روستا شده و بدین ترتیب تغییراتی را در وضعیت زندگی مردم روستا به وجود می‌آورد. از طرف دیگر، تعامل بین گردشگران و افراد جامعه‌ی میزبان تغییراتی را در رفتار و آداب و رسوم آن‌ها ایجاد می‌کند؛ به گونه‌ای که آن‌ها با بسیاری از شیوه‌های جدید زندگی آشنا شده و سعی می‌کنند تغییراتی را در وضعیت زندگی خود به وجود آورند (فاضل و رضانی‌فر، ۱۳۹۱: ۱۱۷). با توجه به ماهیت فعالیت گردشگری روستایی و ارتباط و تعامل تنگاتنگ آن با فعالیت‌های مختلف اجتماعی و فرهنگی، بالطبع نقش این فعالیت در نواحی روستایی می‌تواند بسیار متنوع و گسترده باشد و بر مردم محلی روستایی به عنوان جوامع میزبان اثرات عمیقی بر جای بگذارد (رضوانی و صفایی، ۱۳۸۴: ۱۱۰). از طرف دیگر مطالعات اخیر صاحب‌نظران علوم اجتماعی نشان می‌دهد که دستیابی به توسعه پایدار روستایی، بدون مشارکت آحاد ساکنین این نواحی در تمامی عرصه‌ها اعم از عرصه‌های اقتصادی و اجتماعی امکان‌پذیر نیست، به همین جهت از مهم‌ترین مؤلفه‌های دستیابی به پیشرفت و توسعه در جوامع امروزی "توسعه مهارت‌های نیروی انسانی" می‌باشد (Wang & Zang, 2005: 547). در واقع توسعه به اتکای دو منبع مهم سرمایه‌ای، یعنی سرمایه‌ی انسانی و سرمایه‌ی فیزیکی صورت می‌گیرد که سرمایه‌ی انسانی را می‌توان به این شکل تعریف کرد: دانش، مهارت، شایستگی‌ها و ویژگی‌هایی که در افراد جمع می‌شود و دستیابی به موفقیت‌های شخصی، اقتصادی و اجتماعی را آسان می‌کند (کردستانی، ۱۳۸۷: ۲۷). بر این اساس می‌توان منابع انسانی توسعه یافته را عامل کلیدی و پیش‌شرطی برای دستیابی به توسعه پایدار روستایی دانست که در این میان رسیدن به اهداف توسعه پایدار بدون حضور نیمی از پیکره جامعه روستایی یعنی زنان، امری غیرممکن خواهد بود. با وجود اهمیت این موضوع، بررسی‌هایی که در زمینه مشارکت زنان روستایی در انجام امور جامعه صورت پذیرفته نیز حاکی از آن است که عوامل اجتماعی و فرهنگی و انتظارات متفاوت جامعه از زن و مرد، از جمله موانع مهم بر سر راه فعالیت‌های اجتماعی زنان روستایی به حساب می‌آیند (ساعی‌ارسی و ولی‌پور، ۱۳۸۷: ۶۹). به همین دلیل در دهه ۱۹۸۰ به جای اصطلاح زن در توسعه، اصطلاح «جنسیت و توسعه» به کار گرفته شد و در پی آن، در بسیاری از کشورهای در حال توسعه، راهبردهایی برای افزایش مشارکت اجتماعی زنان در روند توسعه و برطرف شدن موانع این هدف اتخاذ شد. یکی از مهم‌ترین راهبردهای عملی مشارکت زنان در توسعه، توانمندی زنان با تأکید بر این نکته است که مشارکت زنان در فعالیت‌های اجتماعی صرفاً به مفهوم بهره‌مندی آنان از مزایا و نتایج برنامه‌های توسعه نیست، بلکه آنان باید در اجرای برنامه‌ها و طرح‌های توسعه مشارکت فعالانه داشته باشند (شادی‌طلب، ۱۳۸۱: ۲۴). توانمندسازی زنان فرآیندی است که به وسیله آن زنان برای سازماندهی خودشان توانمند می‌شوند و اعتماد به نفس خود را افزایش می‌دهند و از حقوق خود برای انتخاب مستقل و کنترل بر منابع، که منجر به از بین رفتن جایگاه فرودستی ایشان می‌گردد؛ دفاع می‌کنند (شکوری و همکاران، ۱۳۸۶: ۴). همین طور آگبومه توانمندسازی زنان را به معنای دستیابی بیشتر آنان به منابع و کنترل بر زندگی خود می‌داند که موجب احساس استقلال و اعتماد به نفس بیشتری در آن‌ها می‌شود (همان). در این میان توانمندسازی اجتماعی به عنوان یکی از انواع توانمندسازی، بستر کسب مهارت‌های لازم جهت دستیابی به خواسته‌ها و نیازهای درونی زنان روستایی را فراهم می‌نماید، به طوری که آن‌ها بر شرم بی‌مورد خود فائق آیند، کردار و گفتارشان حاکی از اعتماد به نفس و اطمینان خاطر باشد، قادر به ارزیابی صحیح و شناخت واقعی خویشتن باشند، به استعدادها و محدودیت‌های درونی خویش آگاه باشند، قدرت

رویارویی با دشواری‌ها را داشته باشند و در جهت رفع آن بکوشند، از توانایی و قابلیت نیل به هدف‌های خویش برخوردار باشند و بتوانند با افزایش توانمندی خویش به هدف‌های مورد نظر دست یابند (فرخی، ۱۳۷۶: ۷۶). در همین زمینه از جمله راهبردهای اساسی که جهت دستیابی به توانمندسازی اجتماعی زنان روستایی در راستای دستیابی به اهداف توسعه پایدار کشورها می‌تواند به کار گرفته شود، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- آموزش و بهسازی توان حرفه‌ای گروه‌های مختلف زنان روستایی.
 - تسهیل مشارکت گروه‌های مختلف زنان روستایی در فرآیند برنامه‌ریزی، اجرا و ارزشیابی فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی.

- مشارکت گروه‌های مختلف زنان روستایی در تدوین سیاست‌ها و تصمیم‌گیری‌های اساسی جامعه.
 - افزایش آگاهی‌های اجتماعی و فرهنگی زنان روستایی و تلاش برای اجرای موثر قوانین و بسط عدالت اجتماعی (Sutawa, 2012: 414).

روش تحقیق و معرفی محدوده مورد مطالعه

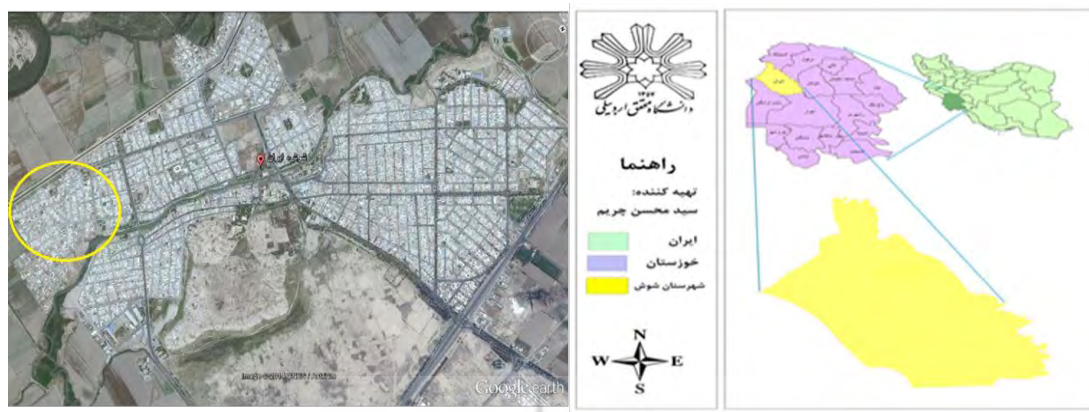
محدوده مورد مطالعه این تحقیق، روستای ادغام شده به شهر شوش کوی شهید وهب از توابع شهرستان شوش در خوزستان می‌باشد. این کوی بر اساس آخرین سرشماری عمومی نفوس و مسکن کشور در سال ۱۳۹۰، دارای ۳۷۵۲ نفر جمعیت می‌باشد، که از این تعداد ۲۱۵۲ نفر آن را مردان و ۱۶۰۰ نفر آن را زنان تشکیل می‌دهند. کوی شهید وهب سال‌هاست که به دلیل همجواری با شهر شوش و همچنین داشتن جاذبه‌های طبیعی فراوان، پذیرای گردشگران زیادی از نقاط مختلف است که با ورود خود به این کوی و تعامل با ساکنین محلی، زمینه رونق فعالیت‌های مرتبط با گردشگری را در این کوی فراهم نموده‌اند. رونق فعالیت‌های گردشگری در طی سال‌های اخیر در این کوی به حالت روستا مانده همانند اکثر روستاهای گردشگرپذیر، اثرات مختلف اجتماعی - فرهنگی را بر جامعه محلی میزبان وارد نموده است که از جمله آن می‌توان به نقش گردشگری در توانمندسازی اجتماعی زنان این کوی اشاره کرد. این پژوهش نیز در پی پاسخ‌گویی به این سؤال اساسی تدوین یافته است که "گردشگری روستایی چه نقشی در توانمندسازی اجتماعی زنان کوی شهید وهب داشته است؟". بر همین اساس ماهیت این تحقیق کاربردی، و روش انجام آن توصیفی و از نوع پیمایشی است. جامعه آماری این پژوهش را تمامی زنان ساکن کوی شهید وهب تشکیل می‌دهند که به دلیل گستردگی حجم آن و برای دستیابی به نتایج بهتر فقط زنان بیشتر از هجده سال استفاده شده که از طریق فرمول کوکران تعداد ۱۸۸ نفر به عنوان حجم نمونه از این تعداد در نظر گرفته شده است. گردآوری داده‌های مورد نیاز این پژوهش با استفاده از روش اسنادی و میدانی تهیه شده که روش میدانی مبتنی بر ابزار پرسش‌نامه است. پایایی پرسش‌نامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برابر با ۰/۸۷۸ محاسبه شده است که در حد مطلوبی مورد تأیید قرار گرفت. برای سنجش مفهوم اصلی تحقیق، یعنی توانمندسازی اجتماعی زنان کوی شهید وهب، این مفهوم کلی به ۱۰ بعد جزئی تقسیم گردید و سپس برای سنجش هر بعد، سؤالاتی طراحی و پس از تأیید اعتبار محتوایی سؤالات با رجوع به متخصصان (اعتبار صوری) و اطمینان از پایایی سؤالات با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ، ابزار سنجش در نمونه‌های اصلی تحقیق اجرا گردید. مفهوم اصلی، بعد فرعی و سؤالات سنجش توانمندسازی اجتماعی زنان روستایی به شرح جدول زیر است (جدول ۱).

جدول (۱): مفهوم، ابعاد و مقدار آلفای متغیر وابسته تحقیق

مفهوم	ابعاد	آلفا
نقش گردشگری روستایی در توانمندسازی اجتماعی زنان روستایی	اعتماد اجتماعی	۷۴
	تعلق مکانی	۷۱
	انسجام و همبستگی اجتماعی	۷۸
	برون‌گرایی و تعامل‌پذیری	۷۵
	مسئولیت‌پذیری اجتماعی	۶۷

۷۳	تعامل اجتماعی
۸۲	مشارکت اجتماعی
۶۹	تمایل به انجام فعالیت‌ها بیرون از خانه
۷۲	تغییر شیوه زندگی
۷۸	مهارت و دانش

منبع: یافته‌های تحقیق

موقعیت کوی شهید وهب در شهر شوش

موقعیت شهرستان شوش در کشور و استان

تحلیل یافته‌ها

یافته‌های توصیفی

برای تعیین نقش گردشگری در توانمندسازی اجتماعی زنان روستایی، تعداد ۱۰ بعد طراحی و سپس برای هر یک از ابعاد آن تعدادی گویه در قالب یک پرسش‌نامه تنظیم و مورد سؤال قرار گرفت. پاسخ‌های به دست آمده به شرح جدول زیر مورد مطالعه قرار گرفته است (جدول ۲).

جدول (۲): ارزیابی نسبی متغیرهای توانمندسازی اجتماعی (منبع: یافته‌های تحقیق)

میانگین از پنج	ارزیابی نسبی								گویه‌های توانمندسازی اجتماعی
	خیلی زیاد		زیاد		کم		خیلی کم		
	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۳/۴۳۶	۵۶/۴	۱۰۶	۳۰/۹	۵۸	۱۲/۸	۲۴	-	-	اعتماد اجتماعی
۳/۴۴۶	۵۲/۱	۹۸	۴۳/۱	۸۱	۲/۱	۴	۲/۷	۵	تعلق مکانی
۳/۵۰۵	۵۰/۵	۹۵	۴۹/۵	۹۳	-	-	-	-	انسجام و همبستگی اجتماعی
۳/۲۸۷	۴۱	۷۷	۴۶/۸	۸۸	۱۲/۲	۲۳	-	-	برون‌گرایی
۳/۳۳۵	۴۲/۶	۸۲	۸۰	۹۳	۶/۹	۱۳	۱/۱	۲	مهارت و دانش اجتماعی
۲/۸۶۱	۲۲/۹	۴۳	۵۰/۵	۹۵	۱۶/۵	۳۱	۱۰/۱	۱۹	تعامل اجتماعی
۳/۲۱۲	۴۲/۶	۸۰	۹/۶	۱۸	۵/۹	۱۶	۵/۹	۱۱	مشارکت اجتماعی
۳/۱۹۶	۳۹/۴	۷۴	۴۳/۶	۸۲	۱۴/۴	۲۷	۲/۷	۵	تمایل به انجام فعالیت‌ها بیرون از خانه
۳/۳۶۷	۵۵/۹	۱۰۵	۲۶/۱	۴۹	۱۷	۳۲	۱/۱	۲	تغییر شیوه زندگی
۲/۸۰۳	۱۹/۱	۳۶	۴۷/۹	۹۰	۲۷/۱	۵۱	۵/۹	۱۱	مسئولیت‌پذیری اجتماعی

مقایسه‌ی میانگین‌های محاسبه شده نشان می‌دهد که به طور متوسط، پاسخ‌گویان، بیشترین نقش گردشگری روستایی در توانمندسازی اجتماعی را در انسجام و همبستگی با میانگین ۳/۵۰۵ از ۴ و کمترین نقش آن را در مسؤلیت‌پذیری اجتماعی با میانگین ۲/۸۰۳۰۰۷ از ۴ دانسته‌اند. بررسی سایر مؤلفه‌ها، حاکی از آن است که انسجام و همبستگی اجتماعی، مهارت و دانش اجتماعی، تعلق مکانی و برون‌گرایی، از نقش‌های برجسته‌ی گردشگری روستایی در میان زنان کوی شهید وهب است؛ در حالی که این نقش در خصوص تمایل به انجام فعالیت‌ها بیرون از خانه و تغییر شیوه زندگی در حد کمتری ارزیابی شده است.

یافته‌های تحلیلی (تحلیل داده‌ها)

برای تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیه‌های تحقیق از روش‌های آمار استنباطی به تناسب سطح سنجش متغیرها استفاده شده است. برای تحلیل میزان توانمندی اجتماعی زنان کوی شهید وهب، متغیرهای گروه سنی، سطح تحصیلات، وضعیت استمرار شغل (دائمی یا فصلی بودن شغل) و وضعیت تأهل زنان مورد توجه قرار گرفت که نتایج یافته‌های آن به شرح زیر است:

گروه سنی

برای سنجش رابطه‌ی بین سن زنان روستایی با میزان توانمندی آنان در بعد اجتماعی، از تکنیک ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شده است. نتیجه‌ی آزمون به شرح زیر است (جدول ۳).

جدول (۳): رابطه‌ی بین سن و میزان توانمندی اجتماعی زنان کوی شهید وهب

متغیر مستقل	شاخص‌های آزمون‌های آماری	توانمندی اجتماعی
سن	ضریب همبستگی	-۰/۴۷۱
	سطح معناداری	۰/۰۰۰
	تعداد مشاهدات	۱۸۸

منبع: یافته‌های پژوهش

همچنان که ملاحظه می‌شود، بین سن زنان روستایی با توانمندی آنان در بعد اجتماعی، رابطه‌ی منفی معنی‌داری وجود دارد. جهت رابطه نیز نشان می‌دهد که در بعد اجتماعی توانمندی زنان کوی شهید وهب، با افزایش سن از میزان توانمندی آنان کاسته می‌شود. این نتیجه حاکی از آن است که جوانان و زنان کم سن و سال بیشتر از میانسالان و سالخوردگان از منافع گردشگری بهره‌مند می‌شوند. به عبارتی، گردشگری روستایی از لحاظ گروه‌های سنی جمعیت زنان، جوان‌گزين است و برای جوانان و کم سن و سال‌ها فواید بیشتری دارد.

سطح تحصیلات

برای سنجش رابطه‌ی بین سطح تحصیلات و میزان توانمندی اجتماعی زنان کوی شهید وهب از تکنیک ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شده است. نتیجه این آزمون به شرح جدول زیر می‌باشد (جدول ۴).

جدول (۴): رابطه‌ی بین سطح تحصیلات و میزان توانمندی اجتماعی زنان کوی شهید وهب

متغیر مستقل	شاخص‌های آزمون‌های آماری	توانمندی اجتماعی
سطح تحصیلات	ضریب همبستگی	۰/۲۶۰
	سطح معناداری	۰/۰۰۳
	تعداد مشاهدات	۱۸۸

منبع: یافته‌های پژوهش

همچنان که ملاحظه می‌شود، بین سطح تحصیلات و میزان توانمندی اجتماعی زنان کوی شهید وهب رابطه‌ی مثبتی وجود دارد. نتیجه حاصله حاکی از آن است که زنان دارای تحصیلات بالاتر، بیش از هر چیز به دنبال کسب منافع اجتماعی و ارتقای سطح زندگی اجتماعی خود هستند.

وضعیت تأهل

از کل پاسخ‌دهندگان این پژوهش ۶۷ نفر مجرد و ۱۲۱ نفر نیز متأهل بوده‌اند. برای آزمون تفاوت معنی‌داری بین دو گروه از پاسخ‌گویان مجرد و متأهل، از آزمون یومن‌ویتنی استفاده شده است. نتیجه این محاسبات آماری به شرح جدول زیر است (جدول ۵).

جدول (۵): تفاوت میزان توانمندی اجتماعی زنان کوی شهید وهب بر حسب وضعیت تأهل

متغیر وابسته	متغیر مستقل	گزینه‌ها	میانگین رتبه‌ها	مقدار آزمون یومن‌ویتنی	سطح معنی‌داری
توانمندی اجتماعی	وضعیت تأهل	مجرد	۴۹/۹	-۲/۰۳۷	۰/۰۴۲
		متأهل	۶۶/۷۰		

منبع: یافته‌های پژوهش

با عنایت به نتایج حاصل از بررسی تفاوت میانگین رتبه‌های توانمندی اجتماعی زنان کوی شهید وهب، می‌توان اذعان داشت که تفاوت معنی‌داری بین دو گروه از زنان این کوی از لحاظ تأثیر گردشگری در توانمندی اجتماعی آنان وجود دارد. به طوری که توانمندی زنان متأهل بیشتر از زنان مجرد می‌باشد. به عبارتی زنان متأهل از منابع و منافع گردشگری بیش از زنان مجرد بهره‌مند شده‌اند.

وضعیت شغلی

از کل پاسخ‌گویان این تحقیق، ۱۲۳ نفر دارای شغل دائمی از طریق گردشگری روستایی و ۶۵ نفر دارای شغل فصلی بوده‌اند. برای آزمون تفاوت معنی‌داری بین دو گروه از پاسخ‌گویان با مشاغل دائمی و فصلی، از آزمون یومن‌ویتنی استفاده گردیده است که نتیجه‌ی محاسبات آماری آن به شرح جدول زیر می‌باشد (جدول ۶).

جدول (۶): تفاوت میزان توانمندی اجتماعی زنان کوی شهید وهب بر حسب وضعیت شغلی (دائمی و فصلی)

متغیر وابسته	متغیر مستقل	گزینه‌ها	میانگین رتبه‌ها	مقدار آزمون یومن‌ویتنی	سطح معنی‌داری
توانمندی اجتماعی	وضعیت شغلی	مشاغل دائمی	۶۶/۳۷	-۱/۱۳۰	۰/۲۸۵
		مشاغل فصلی	۵۸/۸۳		

منبع: یافته‌های پژوهش

با عنایت به نتایج محاسبات آماری حاصل از بررسی تفاوت میانگین رتبه‌های توانمندی اجتماعی زنان کوی شهید وهب، بر حسب دائمی یا فصلی بودن شغل، می‌توان اذعان نمود که تفاوت معنی‌داری بین دو گروه از زنان کوی وجود ندارد. میانگین تفاوت رتبه‌ها نشان می‌دهد که توانمندی اجتماعی زنان دارای مشاغل دائمی، بیش از زنان دارای مشاغل فصلی بوده است. به عبارت دیگر زنان دارای مشاغل دائمی از منابع و منافع گردشگری روستایی بیش از زنان دارای مشاغل فصلی بهره‌مند شده‌اند.

۵- جمع‌بندی، نتیجه‌گیری و پیشنهادات کاربردی

این پژوهش با هدف بررسی نقش گردشگری روستایی در توانمندسازی اجتماعی زنان کوی شهید وهب از توابع شهرستان شوش در خوزستان و با استفاده از روش پیمایشی صورت پذیرفت. در این تحقیق، ۱۸۸ نفر از زنان ساکن این روستا به عنوان حجم نمونه انتخاب گردیدند و مفهوم توانمندی اجتماعی به وسیله یک پرسش‌نامه مورد ارزیابی و سنجش قرار گرفت. با توجه به رسالت گردشگری روستایی در رشد و توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در جوامع میزبان روستایی، توانمندسازی اجتماعی زنان روستایی از طریق گردشگری در این نواحی، هم می‌تواند موجبات ارتقای خدمات به گردشگران را فراهم نماید و هم موجب رشد و تعالی اجتماعی آنان گردد. نتایج این مطالعه در بعد اجتماعی توانمندی زنان روستایی نشان داد که زنان با گسترش گردشگری در این کوی، به میزان قابل توجهی از برون‌گرایی و تعامل‌پذیری، و انسجام و همبستگی اجتماعی برخوردار شده‌اند و میزان مشارکت آنان در فعالیت‌های اجتماعی به میزان قابل ملاحظه‌ای افزایش یافته و بر سطح دانش و آگاهی اجتماعی آنان نیز افزوده شده است و همچنین ظرفیت‌ها و توانایی‌های گردشگری را نیز در حد بالایی ارزیابی نموده‌اند. تحلیل داده‌ها در سطوح بالاتر نیز نشان داد که بین سن زنان روستایی و میزان توانمندی اجتماعی آنان رابطه‌ی منفی معنی‌داری وجود

دارد. این نتیجه حاکی از آن است که جوانان و زنان کم سن و سال، بیش از میان‌سالان و سال‌خوردگان از منافع گردشگری بهره‌مند می‌شوند. به عبارت دیگر جوان‌گزینی از ویژگی‌های گردشگری روستایی در روستای مورد مطالعه بوده است. همچنین رابطه‌ی بین سطح تحصیلات زنان روستایی با توانمندی اجتماعی آنان نیز معنی‌دار بوده است این نتیجه نشان می‌دهد زنان روستایی دارای تحصیلات بالاتر به میزان بیشتری توانسته‌اند از مزایای گردشگری بهره‌مند گردند.

با توجه به نتایج توصیفی و تحلیلی پژوهش، پیشنهادهای کاربردی به شرح زیر ارائه می‌گردد:

- با توجه به نقش زنان در مسائل اجتماعی و نیاز به حضور آنان در عرصه‌های اجتماعی پیشنهاد می‌گردد تا امکانات و زیربنای فعالیت زنان در خدمات رسانی به گردشگران گسترش یابد، تا از این طریق زمینه تعامل آنان با گردشگران به عنوان حاملان فرهنگ‌های گوناگون مهیا گردد.

- با توجه به نتایج حاصل از این پژوهش و تأثیر گردشگران روستایی بر روی تغییر شیوه‌ی زندگی و فرهنگ زنان روستایی، پیشنهاد می‌گردد با افزایش آگاهی‌های اجتماعی و مدنی، زنان روستایی با الگوها و مدل‌های جدید زندگی آشنا شوند. - نتایج یافته‌های پژوهش بیانگر آن است که زنان باسواد و یا زنان با تحصیلات بالاتر، بیشتر از زنان بی‌سواد و کم‌سواد از منافع حاصل از گردشگری روستایی بهره‌مند و توانمند شده‌اند؛ لذا پیشنهاد می‌گردد برنامه‌ریزان نسبت به افزایش و بالا بردن سطح سواد و دانش زنان روستایی، جهت بهره‌مندی از منافع حاصل از گردشگری روستایی، تلاش بیشتری نمایند.

منابع

- ۱) اعظمی، موسی و همکاران، ۱۳۸۹، تأثیر متغیرهای فردی و اقتصادی زنان روستایی بر مشارکت آنان در تعاونی تولید، فصلنامه پژوهش‌های روستایی، سال اول، شماره‌ی چهارم.
- ۲) دیبایی، پرویز، ۱۳۷۱، شناخت جهانگردی، تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی.
- رضوانی، محمدرضا و همکاران، ۱۳۹۱، تأثیر گردشگری بر تقویت نگرش‌های کارآفرینانه در مناطق روستایی، فصلنامه پژوهش‌های روستایی، سال سوم، شماره دوم.
- ۳) رضوانی، محمدرضا و سید علی بدری و فرخنده سپهوند و سعیدرضا اکبریان رونیزی (۱۳۹۰)، گردشگری خانه‌های دوم و اثرات آن بر بهبود کیفیت زندگی ساکنان روستایی، مطالعه موردی: بخش رودبار قصران شهرستان شمیرانات، مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، شماره سیزدهم، صص ۴۰ - ۲۳.
- ۴) رضوانی، محمدرضا و جواد صفایی (۱۳۸۴)، گردشگری خانه‌های دوم و اثرات آن بر نواحی روستایی: فرصت یا تهدید، مورد مطالعه: نواحی روستایی شمال تهران، پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۵۴، صص ۱۲۱-۱۰۹.
- ۵) رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا و داوود مهدوی و ناهید اکبری سامانی (۱۳۹۲)، ارائه‌ی الگوی برنامه‌ریزی راهبردی توسعه‌ی گردشگری پایدار روستایی، مطالعه موردی: دهستان لواسان کوچک، پژوهش‌های جغرافیایی انسانی، شماره ۱، صص ۱۴۶-۱۲۳.
- ۶) رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا و داوود مهدوی (۱۳۸۵)، راهکارهای توسعه گردشگری روستایی با استفاده از مدل SWOT، مطالعه موردی: دهستان لواسان کوچک، مدرسه علوم انسانی، شماره ۲، صص ۳۰ - ۱.
- ۷) رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا و داوود مهدوی و مهدی پورطاهری (۱۳۸۹)، فرآیند بومی‌سازی شاخص‌های توسعه پایدار گردشگری روستایی در ایران، پژوهش‌های روستایی، شماره ۴، صص ۴۱-۱.
- ۸) ساعی‌ارسی، ایرج و شهربانو ولی‌پور (۱۳۸۶)، شناسایی عوامل مؤثر بر توانمندسازی زنان جهت مشارکت در توسعه اجتماعی، مطالعه موردی: استان لرستان، فصلنامه علوم رفتاری، شماره ۴، صص ۱۰۱-۶۸.
- ۹) شادی طلب، ژاله (۱۳۸۱)، توسعه و چالش‌های زنان در ایران، تهران: نشر قطره.
- ۱۰) شادی طلب، ژاله، ۱۳۷۸، مشارکت زنان روستایی در تهمین و تجهیز منابع، نشریه علمی پژوهشی - نامه‌ی علوم اجتماعی، شماره‌ی ۱۴.

- (۱۱) شکری، ولی ا. ... ۱۳۸۳، نقش گردشگری در توسعه پایدار روستایی، مطالعه‌ی موردی: اسکومحله (شهرآمل). پایاننامه‌ی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستائی، دانشگاه تهران.
- (۱۲) شکوری، علی و مریم رفعت‌جاه و معصومه جعفری (۱۳۸۶)، مؤلفه‌های توانمندی زنان و تبیین عوامل مؤثر بر آن‌ها، پژوهش زنان، شماره ۱، صص ۱-۲۶.
- (۱۳) علیقلی زاده فیروزجایی، ناصر و همکاران، ۱۳۸۶، نگرش جامعه‌ی میزبان به اثرات محیطی و اقتصادگردشگری در نواحی روستایی، مطالعه‌ی موردی بخش مرکزی شهرستان نوشهر، فصلنامه‌ی علمی پژوهشی - روستا و توسعه، شماره ۱.
- (۱۴) غفاری، سیدامین و همکاران، ۱۳۹۱، بررسی عوامل اجتماعی فرهنگی مؤثر بر توسعه گردشگری - روستایی مطالعه‌ی موردی: روستای یاسه چای استان چهارمحال و بختیاری، فصلنامه‌ی گردشگری و چشم انداز آینده، سال دوم، شماره ۲.
- (۱۵) ظهراپی، حمید (۱۳۸۵)، تدوین الگوی مدیریت اکوگردشگری در حوزه آبخیز پریشان، مرکز علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی اهواز.
- (۱۶) فاضل، رمضان و حدیثه رضانی‌فر (۱۳۹۱)، بررسی رابطه‌ی توسعه‌ی گردشگری و تغییرات سبک زندگی در نواحی روستایی مطالعه موردی: ساکنان محلی دهستان دوهزار، مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، شماره ۳، صص ۱۱۵-۱۲۹.
- (۱۷) فرخی، طاهره (۱۳۷۶)، نقش زنان در توسعه پایدار: تواناسازی زنان، ماهنامه تعاون، شماره ۷۴.
- (۱۸) قدیری معصوم، مجتبی (۱۳۸۹)، گردشگری پایدار (روستایی و عشایری)، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- (۱۹) کردستانی، غلامرضا (۱۳۸۷)، اندازه‌گیری و گزارش‌گیری سرمایه انسانی، فصلنامه حسابرس، شماره ۴۱، صص ۲۳-۳۷.
- (۲۰) منشی‌زاده، رحمت‌اله (۱۳۸۴)، اندر مقوله گردشگری، تهران: پیام مؤلف.
- 21) Dimitrovski, Dragi Drako & Aleksander Tomislav Todorovic & Aleksander Djordje Valjarevic (2012), Rural tourism and regional development: case study of development of rural tourism in the region of Gruza Serbia, *procedia Environmental sciences*, vol 14, pp 288-297.
- 22) 'Sharpley, Richard (2002), rural tourism and the challenge of tourism diversification. *Tourism management*. Vol 23.
- 23) Sutawa, Gusti Kade (2012), Issues on Bali Tourism Development and Community Empowerment to Support Sustainable Tourism Development, *procedia Economics and Finance*, vol 4, pp 413-422.
- 24) Zhongming Wang & Zhi Zaang (2005), Strategic human resources, innovation and entrepreneurship fit, A cross ° regional comparative model, *International Journal of Manpower*, vol 26, p.p 544-554.